

«КАМАЗ»-ТАРНЫҢ КҮЧҮЗҮН ДОЛУ АЖЫГЛААР

Камналга — экономиканың курлавыры

АЖЫГЛАЛЫН ЭКИЖИТКЕН

170 ГЕКТАР НЕМЕШКЕН

А А С
ЖУРНАЛЫ

10 4 77 110000 107

БОДУЩЕЕ

ЛЕКЦИЯ АЖЫЛЫНГА КОНТРПРОПАГАНДА

к. будук-оол.
ың «Билиг»
организациязы-
р чериниң ха-
с секретары.

[Төмүрү, Эгеми 1-г аринда]

столдун артына угулчу-
лун. Чеп-дегелейин аныкты-
ры, политикти угулмышкын,
философчу буюрдулар бол-
гаш шайын-чудуе турмуш-
уу-даа хамаан чокка, бүгү
делегейе тайышкын эрге-
агырлар дээр боттарын
оуртуларын имперализмге
уау демиселге улам быжы-
лаар ужуруу ол ужура-
жышкынга онзалал демел-
дээр.

—Эрте эрте «Олимпиадский»
спорт комплексинин чанында
шөтө аны-агы чурттарын
төлөзөкчилери — беш муң
оолдар болгаш кыстар митин-
гине чыгыла. Шахтин согу-
нары 8.15 дээр сага баргаш,
доктаай берген. Чогуу-на ол
үдө, дөртөн чыл мурунда,
Хиросиманын кырында атом-
нуг шуурган кышкып үнгөн.
Ол карак чышев дээр аразын-
да хоорайны бузуудулар, ки-
жирини — хөдөгелер кылдыр
хуудуруула. Дирит артка
кыжыр эмиттенн азыр-
човулаа мөнгөш-биле туу-
турган. Атомнуг чалбыш
оуларын мага-боттарын хуу-
лаар артка. Олар арай деп
дирит артка, змигү дөбө бүгү
кыжыр төрөлөгөн дирит артка
дээр демисел турарлар.
Бөгү олар фестивалдын
кыжыкчылары-биле калы
«Ынды айылдыг халап ка-
таптанымас ужуруг дээр-
зин» Хиросима болгаш Нагаса-
ки сатылдыр тур деп темел-
ды-митингине чедип кел-
генер.

«Хуустар делегейини 40 чыл
мурунда баштайгы атомнуг
частыкшында сирлиэнин
чере ултас. Ол частыш-
кынын чагы-даамы ак сет-
килдиг кижжи бурунчу ар-
кынууру болгаш угаан-бодалы
демиселге кыжыры турары-
деп, ш. М. С. Горбачев фе-
стивалдын байырыг айма-
дышкыныга чугаазына
демелдээр.

Митингге беш муң кижжи
чыгыла. Беш муң кижжи
адамдан текер аарааларын
зай деп, соксадыр! Хироси-
манын соода бистер секунда
бурунчу-де ула-айба кылдыр
хуудуу, иш-бус бооп ууткы-
тыларын азы бузуудулар
аразында артып кала, чоок
кыжырынын дилээрини
кыжырынын адаанда чурттап
турар бис деп, кыжырыш-
кын-биле уаулаанышкыны
илердин турганар.

«Чепсекти эндере бую-
дурин соксадыр, аяролуг да-
йыны болдубас» деп чуга-
лаар дээр бистин бөгүн чыл-
гыт келериске дилдерини-
тим аныгы, кештерини-
домей эзеви, үзөп-бодалы-
мыстың аныгылаша шайкы-
лаан — деп, XII бүгү-делегей
фестивалын чурттар аразы-
нын белекел комитетинин
доктаамал коммиссиянын ке-
жиги В. Иоханес митингин
ажыдып тур чугаалаан.

Делегейин аныктарын
төлөзөкчилери митингге
апон иш хоорайнын таварыш-
кан айымынын дугаан хай-
ныгышкын-биле чугаалап
турганар. Ол трагедия тай-
бынча ымыкылады күштерин
чангыс эне болгаш сыйы
катышкышкыне күштү-биле
кыжырып, имперализминин
күзөп турар аяролуг өртүнү.

Делегейин аныктарын
төлөзөкчилери митингге
апон иш хоорайнын таварыш-
кан айымынын дугаан хай-
ныгышкын-биле чугаалап
турганар. Ол трагедия тай-
бынча ымыкылады күштерин
чангыс эне болгаш сыйы
катышкышкыне күштү-биле
кыжырып, имперализминин
күзөп турар аяролуг өртүнү.

Э П-С Е Т К И Л КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫ ДЕМИСЕЛГЕ БЫЖЫГАР

айымынча уауу шиптирлуг
демиселге кыжырып турар.

Ол хүн эндере чепсеге-
нишкын соксадырыне уг-
ланган хөдөлгөшкүнн дуга-
нында болган санал солчууш-
кунуна киришкен бүгү дил-
терин төлөзөкчилери аяро-
луг дайыны болдубас деп
шиптирлук-биле демелдээр
турганар.

Кеңээ фестивалдын деле-
гаты атомнуг бомбала-
шыга таварышкын-биле
болгаш Хиросиманын анык
салгы-биле ужурашканар.
— Ол коргунуг атомнуг
хүн мээи оон соңгаргы бүгү
амыдыралыны тодоргаллаан.
Хиросиманын трагедияын
улустуң улазын, оон катап-
таарын болдурбазын мен бодум.
нун хуулгем кылдыр көрүп
турар мен — деп, музыка
башкысы Юдзи Эгуса чуга-
лаан. Фестиваль индиринден
чүе чугаалап тура, аяролуг
чепсекти догузу-биле уутка-
рын кыжырып тур мен. Ол
чагай сорулга Москва шуу-
ганы баран болур дээринге
бузуурар мен.

Ол фестиваль залында ыр-
лар-даа, хуулумурушкунер-
даа, каткы-даа чок. Аңаа дил-
наан болган көргөн чүдөр-
ден боостар харлыгы, карж
чажы бүлдөгөн бээр бол-
гаш чүдөрүктөр быжы-биле
адыштын бээр. Ыналза-даа
ол база фестиваль — «Космос»
дээр аалчылар бажыныкы
Конгрессер залына июль 29-
та бодуму ажилын эгелзеп
фестивалдын антиимпералист-
тик трибуналы-дыр.

Бүгү чүе бузулуг суата
ышкы: алаалчылар болгаш
хөдөлгөш, документтерин
болгаш барымдаларнын мар-
гыс чок чүдөрүн ында бар.
Ливан илеринин муңгал-
кудары болгаш чили кон-
цлагерин коргунуг чүдөр-
нун муңгалчы патриоттар-
нын килеңгизикин болгаш
палестининин кыңгалды
залче кирип кээп турган
ышкы сагындыр. Анык фран-
цузтук чүдөрүктөр динзав,
анык кубо оол тулушкунче
кирерине белем ышкы са-
гындырар.

Дайын кыпсыкчыларнын
холунда авансестер, ракет-
лыг суг адыккын хөдөлгөш,
«перингилер» болгаш «МХ»
ракеталар бар. Трибунага
көргүскөн фото-чурттардан
оларнын араанзыг шырбайн-
дан бисче өлүм көрүп турар.
Ам трибуна залында аязы-
буру дилдер кырында им-
перализминин адресинге буру-
удышкыннар унуп турда,
бүгү делегейин анык төлө-
зөкчилерин фестивалга чы-
ган бистин найыспалыкысче
чер адаанда шалтарын бе-
тонунда, океанда суг адыккын
хөдөлгөшкүнн, коргунуг эл-
кегде ужул чорууру самолөт-
тарын чалгынынын адаан-
дан хай мөгөтөна өлүм бу-
дуу шыгап алган турар.

Аныктарын холунда боду-
нук чепсез — антиимпералист-
тик эл-сеткил каттыштырыл-
гасы бар. Ону улам быжыла-
рыне болгаш калбартырыне
Никарагуанын болгаш Анго-
ла кыжыра чогоунда өртөт-
тирген суурларын чедип
келген, чилини кара-бачы-
нындан хосталган, Сальва-
дорда шаанылашышкыннан
чылгап үнгөн имперализминин
үлгүлөргөринин хөдөлгөш-
лери.

нун чугаалам чүдөрүн алба-
дап турар.
Дайыннын айырынга, реак-
циялык күштеринге уран чүүл
база уауу. Ол тема боттары-
нын чогаалдарын Чуркучу-
нун топ бажыныкын залда-
рында ажитынган делегей
делегезинге кирген бүгү
диптерин анык чуркучу-
нун база каттыштырып турар.
Чуркучуларнын, скульптор-
ларнын болгаш архитектор-
ларнын чогаалдык мастерска-
зын кыжыкчылары фести-
валдын чуркучулук портре-
тин тургузарлар. «Фестиваль-
чы Москва» дээр паннога ча-
лы назыннын делегей ужура-
жышкынын дугайын олар
көргүзөрлер. Аңаа байырлал
үзүнүн найыспалыкын пей-
зажы-даа, чаа өңүктөринин —
фестивальдын делегатынын
арын-шайраары-даа, анык-
тарын шуулганын кыжык-
чыларын сөгүс-сеткилин эң-
не чайынканча-биле илер-
дип турар чуркучтары кирер.

Бо хүннере Культуранын
болгаш дашынганын М.
Горький атыг төп парогында
делегейин уран чүдөр ла-
рыг фестивалдын аалчыла-
рын болгаш кыжыкчыларын
музыка болгаш ыр-биле, бүгү
совет республикаларын кавес-
чар павильоннарын чы-
йналмак өңкери-биле, на-
ционал хөдөлгөш анык-бүрү
өңү-биле уткан. Холмадан
болгаш Семеновдан келген
анык шөвөр кижилер көрү-
чүлөр көрүп турда-ла аяктар-
ны, хааржыкчыларын кай-
гамчык угулзалар-биле каасты
чурттарлар. А оон чанында
Москва чогууну бажыныкы-
жында, мастерлер Загорски-
нин материяларын болгаш
маддыларын кылып турар.
Аңаа аалчыларны каастап
дээрар аржыл кырында
хлеб-дус-биле уткуп ол турар.

Украинанын павильону база-
ла чындап, чүгү улау гарусту
сатындыр. Боттарын кы-
лыгынын буугага берип,
пор-сав дээрбэ дескунит тур-
ар. Хем кыдында мастер-
лерини бузулуг хоорай тур-
пакан, Ганганын эриктенден
анык кыс болгаш ырак Ас-
тралиядан келген оон аңаа
баргаш, бодунга чаа билдин-
мес уран чүүл-биле таныжар-
лар.

Паркога оон көргүскөн ко-
лективтерин репертурунда
демиселди улау чүдөрүктөр
ылары. Тайбын, демисел бол-
гаш чакгыс эп дугайында ыр-
лар оулуга чокта-ла билдин-
гир. Фестивалдын утказы
болган политикти чугаала-
жышкын чүгү дискуссиялар-
га болгаш митинглерге эвес,
харын-даа артистер канды-
даа жамарга ойнап турган бол-
за, эстрадала база билдинип
турган. Политикти маргылда-
ла ышкы, ырларга база
тангыларга, шөвөр холдарын
кыжылыглардан улус бот-
боттарын база бычип ол турар.
Кол чүдүдү — тайбын чурт-
тарын көрүп ол турарлар.

Черини анык-бүр кезекте-
ринде реакциянын чыма-
нышкыннине уауу килең-
гик уауулаанышкын, боду-
нук хосталгасы болгаш наци-
онал хамаарышкысче чоруу,
демократия болгаш социал
депшиге дээр демиселди турар
үлүстүргө изит детимкин
«Аныктар болгаш студент-
лер антиимпералисттик эл-
сеткил каттыштырылгасы» дээр
деп митингине кыжыкчылар
илереткенер.

[СЭТА-нын көр.]

УЖУРАЖЫШКЫН
УЛАН-БАТОР. МАРН ТК-
нын чанында Партия контро-
люн комитетинин болгаш
МАР-ны Улусу контроль
комитетинин организастааны
семинарын кыжыкчылары-
биле МАРН ТК-нын Чингине
секретары, МАР-ны Улустун
Улус хуралын Президиуму-
нун Даргасы Ж. Батмунх
ужурашкан. МАРН-нын XIX

Ужуржышкын МАРН ТК-
нын чанында Партия контро-
люн комитетинин болгаш
МАР-ны Улусу контроль
комитетинин организастааны
семинарын кыжыкчылары-
биле МАРН ТК-нын Чингине
секретары, МАР-ны Улустун
Улус хуралын Президиуму-
нун Даргасы Ж. Батмунх
ужурашкан. МАРН-нын XIX

Келер чылын бүгү делегейин депши-
лел хөй-кижик-биле кады Герман Де-
мократтык Республика немец пролетари-
ты баштыкчы, фашизмге уауу ча-
быштыг демиселчи Эрст Тельманын тө-

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

өбөздүн төлөптүгү уткууру,
чедип беш чылдык планна-
ры күүсөдирин хандыраар
Моолдун коммунистеринин, бү-
гү ажалы кониарын кол
сорулгасы кылдыр тодаргай-
латтыган деп, ол демелдээр.

Улус ажал-агынын бүгү
адыралында дэштиг кон-
троль экижидер партиянын
социал-экономикаг програм-
манын күүсөдирин хандыраар
ныч чугула негелдери бо-
луп турарын Ж. Батмунх он-
залал айткан. Ол хамтык
мурунда партия, күрүне бол-
гаш күш-ажыл сагыла-чур-
му, дагыдан ажал-хөдөк
дээр кижжи бурунчу хары-
салганы беддеринче ула-
ган.

Будурунчунун нинти
хөмөзүнүн хамаарышкын
индиг продукциянын кылып
ундурери бо беш чылда 10,1
хуудан 14,1 хуу чедир өсөр.
Дыка хөй будурунчелер чаа

рүүтүнгө хүнүндөн бээр 100 чылын дем-
делгезинге белекенип турар.
ЧУРУКТА: «Эрст-Тельман-Штрассени» —
бөгүтүг Дрездендин эң чараш күдүмчү-
лүнүн бирээни оон ады-баш адаан.
АДН-СЭТА-нын фотогу.

Б Е Д И К У Н Е Л Е Л

СОФИЯ (СЭТА). Хельсин-
киге болган Чөвүлел хура-
ды Түниел актынын күрүне-
лер аразында харылзаларын
кодексин деп дээр боттарын
адал болур деп, Болгариянын
«Работническо дело» солуни
билжир.

Делегейин ийги дайыны-
нн сөөлүдө Европада тур-
густунгун национал кымаар-
ларын Хельсинкиин Түниел
актыны быжылаан деп, ол
онзалал демелдээр. Бистин
дыкка тайбыны камгалаары-
га индиг «Берн турар бол-
ганда, Түниел актынн ол
чүлү эне-не чугула болуп ту-
рар деп, министр чугаалаан.

СТОКГОЛЬМ. (СЭТА). Ев-
ропада айыл чок чорук бол-
гаш кады ажалдажыла та-
лазы-биле Чөвүлел хурал бол-
за Совет Эмилдинин болгаш
социалисттик өске-даа чурттар-
ны шиптирлуг кужениш-
кынын ачында эгелзеп
чавырлышкын чорудулааны
ылдзын адаа болган деп,
СЭТА-нын корреспонденти-
биз беледизини Швейцария
коммунистер — ажалчын
партиянын баштар черини
күүсөмүчүл кижиги. Тай-
бынча Бүгү-делегей чөвүл-
елдин Президиумуну кижиги
П. Туксаа меделдээр.

СЭТА-нын болгаш ГФР-ин
аразында керээ, Барын Бер-
лин талазы-биле дээр таа-
ны адуругулаан. ГДР-ин
болгаш ГФР-ин аразында
харылзаларын үлдизини
дугайында керээ болгаш со-
циалисттик дем каттыжыла-
нын күрүнелеринин дипломат-

кылыглар шиптедип алы-
рын хуусаларын кыжыраар,
эртем-техникти депшиле-
тин чедип алышкынына
практикага дыка дүргөн не-
терелип турар алгарган. Ын-
чалзажок ортумак болган оон
туржук кууш шыларын про-
дукциян чамдык будурунче-
лерде көсүк черин ээлеп ту-
рар. Чүгө ресламизациялар
бизин чидирлер беш чылды
дөрт чымын дүргүдө уш
милларда крон аша болган.
Будурунчунун чедир та-
лазы-биле планнарын күүсө-
тес таваарлар бар.

Кагыжр шиптегит кылы-
лары чогаалды тургузарыне
делегей рыногун негелдери
коншак билер чорук бол-
ган чок-ла шиптиктал турар.
Ыналза бүгү ажал-агынын
механизм дээр шыларын
продукциянын будурунче
улаган турар ужуруг.

ЭНЕРГИЯНЫ
КАМНАВЫШААН
СОФИЯ. «Работническо де-
ло» солуни бодуну чүдөр-
нун бирээни электроэнергия-
ны хумааларын болгаш
камыралыг ажалдарын
айтырталыгга тураскалган.

Чай калып түтүк-даа бол,
электроэнергия камнаары
дээр демисел бистин эконо-
микастын кол чүүл болуп
артышкан деп, ол солуни
демелдээр. Ындын турбуже
чамдык ажал-агылар
планнарын күүсөдөр төлөзө,
чылдык тынууду биске
энергияны болгаш олар чүүл
дө немей бээр боор дээр чүл-
дала алзип, оларын ажир
чарыгдан турар. Ол чорук,
чижээлээр, Стара-Загора
химия комбинатында, Казан-
лыкта Благоев аттыг заводка,
Стабильнык хуорайда пед-
лолоза-сализ комбинатында
болгаш өске-даа чамдык
будурунчелерге хамааржыр.

Кыш адаас болгай, ычач-
гаш олар чүүл болгаш элек-
троэнергия-биле хандыраар ду-
гайында сонгаралдып болбас
айтырлар дораан тургусту-
нуп келер-ле болгай деп,
«Работническо дело» солуни
түшелдиз билжир. Ычачан
кыш кылаат-шак бурууш,
кыштарын хөмүр-даш болгаш
нефть бурууш камнаары — бүгү
чонугу.

ЭРТЕМДЕНЕРИН
АЖЫЛЫ БЕДИН-БИЛЕ
УНЭЛЗЭН

ХАНОП. Республиканын
улус ажал-агынын чамдык
адыралынын чакгыс бугулар
метеорология болгаш гидроло-
гия институтун эртемделери-
нин ийи чыл чорудуп кел-
ген шиптикелдерини түшел-

дерин Бьетнам Социалисттик
Республикада бедн-биле үе-
дээр. Уш чепес чыл дүргү-
зунда институттун коллектив
улус ажал-агынын улау
ужуру-дугайы 50 ажыг эртем-
шиптич ажалдары доос-
кан.

Эн чугула ажалдарын
аразында — национал метеоро-
логия атлазынын бирги томон
тургусканы, далайларын эрик
казылары шиптичезин, эер-
гия алыр чаа ыдыг черлерин
кайда турарын тодараканы,
тропиктик климатта шиптич
үлөш кутуларын тарым
эстеринин байдалында
таарышкан районнарын шип-
тичезин кырып турар.

Совет эртемдерин-биле сы-
ры демисел алаш, инсти-
туттун ажалдарына каш-
да шиптичелерин чоруктан
болгаш далайын анык-бүрү
шуулганынын бугуш бай-
далын өөренип шиптичезинге
чугула салышкын кырген.
Чурттуң улус ажал-агынын
ажык улау каража-когаралды
чедирин турар үлөзүшкүн-
нерин баш уауу тодаралы
билп алыр талазы-биле эр-
тем ажалын олар чедипшип-
тин чорудуп турар.

КОДЭЭ АЖЫЛ-АГЫНЫ
— ИНДУСТРИАЛДЫ
УНЭЛЗИНЕ

ПРАГА. Электрон-салага
техникастын дуузын-биле бу-
дурган башкаары болган,
аңаа-ажылы организастаары
амгы үеини хөсөсөлак ко-
дэзин амыдыралыга улам
хөй таважыра болушкуну бо-
луп кел чидар. Куражыл-
агыларга болгаш кодээ ажал-
агы кооперативтеринге элек-
трон-салага машиналарын
каба-биле ажалдары —
республиканын кодээ ажал-
агын индустриалдыг үн-
дизин шиптичелерин хөдөөгө
эзгелгит чугула бажы-дыр.

Бо улаанышкына улау
ажылы чурттуң бүгү облас-
тарында хөдөк кырында чорут-
кан. Ажал-агыларын ханды-
раарына информацийын чы-
гыс айл системаларын чурттуң
чер болганын тургузу ту-
рар. Чеп-чере ажал-хөдөк-
терин байдалын дугайын
да сан-мезелерин компьютер-
лер сагыры ажалдар. Ин-
формация оон соода спе-
циалистер аналзирар. Олар-
нын үлдүгүн түнелдерин
болгаш саалаарын күс-күс
адрестерге — адууруг буу-
ругезинин информацийын
кестер пулдулары-биле кеш-
селген куражыл-агыларге
чорук кооперативтерге чо-
рудуп бээр.

(СЭТА).

БЕЛЕКТИ ДАМЧЫТКАН

ПЕКИН. «Маршал Жуков,
Биографиянын ариннары»
деп совет документалдык
фильмин Кыдат Улус Респу-
бликага дамчыды. Бээрини
эзулалы аңаа болган. КУР-да
ССРЭ-нин элчин чери филь-
мин Тикелгенин дөртөн чылын

га алдар бодуруп дамчыдып
берген.

КУР-нун культуру министри-
ни оракачкы Дин Цю Кы-
датка ол фильмин дамчыдып
бергени дээр өөрүп четтирге-
нин илереткен.

НИКАРАГУАНЫН УНДЗИН ХООЙЛУЗУ

МАНАГУА. СЭТА-нын кор-
респонденти С. Горбунов-
туң амыктык болза: На-
ционал хосталганын салдоно
жу фронтунуу национал
удурулганын келжиги.
Никарагуанын Национал ас-
самблеянын даргасы Карлос
Нунаес республиканын кон-
ституциянын төлөзелин
кылып турар парламенттин
тускай коммиссиянын шипти-
челерин чарлаан. Оон-биле
дугуштур Никарагуанын үн-
дизин хойлузу революция
соода чурттуң амыдыралында
болган политикти болгаш со-
циал-экономикаг ескериле-
терин база оол кол принцип-
терин илердип ужуруг.

Келер үеңк конституция
хосталгага, деп эргеге болгаш
курсуны эргелеп-башкара-
рына улустуң калбак кир-
жилгезинге үлдизелтерин
демократтыг индигилад тур-
гузарыне улаанышкыны
быжылаар, эрге чатыгарын
организация хамтыларын
согуур болгаш согуурар эр-
кенин, сөстүн болгаш хура-
ларын ажалдар, төлөптүг
таар чер алыр, өөренип бол-
гаш медияны хандыраалы
алыр эргезин бадтыкаар, тур-
ту катал тургузарында, ала-

раңгай болгаш хожудангай,
ажыл чок чорукка уауу де-
миселге политикти болгаш
социал-экономикаг бүгү күш-
терин сыры каттыштырына-
га индиги бээр ужуруг деп,
К. Нунаес айткан.

Ундизин хойлуу Никарагуа-
га сомосчы конституция
хөдөлгөш реалкыш буу-чур-
му катал тургузар дээр хөдө-
лөтүр турар индиги организаци-
лардан аңгыда анык-бүрү по-
литикти организациларын
турарын, а ол ышкы күрү-
не, кооперативин болгаш
хууун-даа үш хөдөлгөш өң-
чүлөрүн бар турарын баш
уауу магызлап кирген турар.

Конституция Никарагуанын
кава-да каттышкыны болгаш
тайбын жожа-хөдөк до-
гунаашкынын политика-
нын талазына турарын, им-
перализмге, колониализмге,
апартеиде, расизмге болгаш
спонизмге, дарла-молчудул-
диг бүгү хөдөлгөш уауу
демиселди турар улустар-биле
оон эл-сеткил каттыштыры-
ганын, а ол ышкы империа-
лизмге семизикчилерден
бодуну хамаарышас болгаш
хууш догулаан чорун чы-
гыш чокка камгалаарына
республиканын шиптичелерин
магызлап бадтыкаар.

ДОПЧУ МЕДЭЭЛЕР

● КАБУЛ. Афганистанын
Перван дээр жогузунга контр-
революстуг идегеттеринин хөй
кижик болуп узулган.
Душаннадан дыка хөй сан-
ыг бот-чөпсекти болгаш ок-
кемзекти хураал алган.

Контрреволюцион хөдээ
чылшас чок аштырышкын
таважырын билгеш, дээрбө-
кичтерин одурууга турган
сээр дүргөш, улуску эрге-
кагырганын талезини кирип
турар.

● ВАШИНГОН. АКШ-тын
терроризм талези-биле ве-
домстволар аразынын болуу
дээр органын баштайгы хура-
лы америк найыспалга эң
шынгын чакыт байдалга бол-
ган. Ону оракачкы президент
Буш баштап турар. Ол органы
эртен айда президент Рей-
ганн хууда айтышкын
бузуур тургускан.

● ПАРИЖ. Франс Пресс
агентлигин корреспонденти-
нин Анкарадан даңкатын

М А Ж А Л А Й И Р Е Й

◆ Адыг дугайында чугаа ◆

— Бо ирени ег ыжы чокка даалат четтирзе чүл, кендиг деп бодаар силер! — деп, улуу арай бичезинден айтырды.

— Ону мен беа билер мен ынар бо удаада ол-даа хей боор, чүге дээрке ижэн чаны эмин эрттир орду-дур, керү-нер даан адаа шыртай, ычанга-гаш өг ыжы чокка, ире уне халааш, боолатпайн, шыргайже кире халып чоруй бээр — дээш-ле, бирээзи чөпшээреш-лейн тур-оо.

— Бистиң бо эдериң чор-руу мааным Калдарак дээрке ижэнден ире чөпшөндүрбөс аа. Мен ону көрүп патла-болдум айың — деп, Шурлан ирей кымың-даа чугаазынга киреи, бодуңуң чаны-биле ирени даялаар дей бердм.

Кым-даа ыт чок тур оң. Шурлан биче када боданың олтура, мынча дидир:

— Чаа, мындыг-дыр, оол-дар: силер ижэн адаада шыртай бетинде аякыңа чөп-гөс талайы тургулап алыңар. Ире уне халааш, маңайлап хааң, чокушудайы алгаш, кончүт бооларыңар — карабинери-кер-биле хөмө тутаттар силер. Девидеп, дүрүл-ле болбас эвелеп, девидеп, коргуп сүрүз-дөп тургаш, аразында — энди кылыптар айылма ондак база тургулаар болгай, эрлер, кидирер бе деп чагып-чагып хааң. — Үш кижизинге бээр бис — деп дид.

Калдарыкты сала көптөр-ыкка, бо азын ижэн аксынга барып эзирп туруп бээр эвелеп. Бичаар орта ире ыт-беле чок, хөрөктөңгү турар аразында, мен сүте-биле ижэн.

Шурлан ирей ижэнниң кы-рын дөрбөккөн оя шалкып, оон чиктигит дуушкун дову-роан өскүр чалады чанынга салып, боозуңуң да берип бар чорда, мен ойбак кырыңке көрө каалтарымга, бир-ле үе-р-сарып сарып чүе. — Үш а-разында куугам ижиң дээр соо-да, керен чивеш дээр аразы-да ойбаңга чыгыр сарып салып боом тиг-ле кылдым. — Ут-байырап, боом чанынм чааа басыптарымны бериң билбей барыптар мен. Боомче база бир оң сүп чыдар арамда, аяаңгыр, арга-мергежилдик ирем шагда-ле ижэн ойбаан-че дүндөдө көрө каалкып, боозуңуң унун ынаар кыр ит-кеш, бир боолу каалты!

Мен тургаш арай коргусай-коргусай тура чок:

— Ийе, баар мен, ирем — деп кагдым.

Ойбакка барып кездэр эр-лер ол аразында арай дааш кылаштып бадыптарлар. Боо-ларымны баш бурунтар ха-нап, чээрби сес калыбрың сиз тулар дүрүлгөңүң даразын ийи дакыр идежиңи көү-деткеш, уулу Борбак онтар-биле оқтап алгылаң бис. Үш-чээр оқтап хаан дүүрге боо-биле чокк чөге аңчы өттүр боолаттар чүе болгай деп бо ирем чугаалаар чүе.

Ийи честелиңи, Калдарак үмөңнө ижэнниң соңу хө-жөңүңдөн чөдө халың кел-диңиз. Калдарак-даа дүүрөң-лө эгелзиз — адыг-даа кулак-уок кылдыр хөрөктөңгү-ле үнгөн!

— Дүргөң-дүргөң, оол! — деп, ирей арай аяныштып сүргөң! дээш — Мен ижэнниң харын эшкеш, кырың оон эгелзиз, сен дүргөң тонан аянышкы, маңа, мээң чанынга туруп ал! Ижэнни оя шалкып, боо алыр чай болбай чорумда, ире дидик-тан келзе, оң бажың орта ылап дээш шыгагаң, хөмө басыптар сен шон! — дидир.

Хоомун аңчы ирейниң ык-чаар чугаалаңы бир-ле сөз-зында бижип, доктадып хаан чүе-биле дөмөй болгон.

Шурлан ирей ижэнниң кы-рын дөрбөккөн оя шалкып, оон чиктигит дуушкун дову-роан өскүр чалады чанынга салып, боозуңуң да берип бар чорда, мен ойбак кырыңке көрө каалтарымга, бир-ле үе-р-сарып сарып чүе. — Үш а-разында куугам ижиң дээр соо-да, керен чивеш дээр аразы-да ойбаңга чыгыр сарып салып боом тиг-ле кылдым. — Ут-байырап, боом чанынм чааа басыптарымны бериң билбей барыптар мен. Боомче база бир оң сүп чыдар арамда, аяаңгыр, арга-мергежилдик ирем шагда-ле ижэн ойбаан-че дүндөдө көрө каалкып, боозуңуң унун ынаар кыр ит-кеш, бир боолу каалты!

Долгандыр шип-ле шимзиз. Чүтлө мээң кулактарым тик-кейип турар. Калдарак бо-жургай берген, дараарыңкың харын чылатат чыдар, ижэн-ниң ойбак черинден боо ыжы азыр эрлип үнүп тур.

— Че, ире-даа аң болу бер-ген эвеле бе, оол! — деп кааш, Шурлан ирей дүшө-дө чок дая даязыңга дүңдө тааптызын таваар тикеш, со-руп чоруй, менче көргөш, ху-лүмзүрүп кагдым.

Девидей бергеш, боом ча-нынм чааа тутаттарыңга, оң ирениң бажың орта илап дег-ген. Ону билген ирей-дир бо деп иштимде бодовашың, коргуп сүрүздөп турар чеген-чиңкиң-даа деп арай хому-диксеп-даа олур мен.

Ижэнде кыштаглап чыдар кыс адылгарың хей кезин-ле боос, иштинде төлүн маңап, өстүрүп, дыштыңып чыдар. Ол дээрке адыг-энеңиң кымың-даа, чүгө-даа кыжымай, ба-

за-ла бодуңуң тайбың, аяк ху-нун, аяк-кеңиң, аяк-төлүн бодап чыдары ол-ла болгон. Ындыг адыг чамдык кийилер хөөртүңүң алапал, шиндип боолат каалтар — кижизин дуске чамдыкта база дайын алаар кончү-ла ала!

Адыг-мажалдай кыжын «ку-роттап дыштыңың, дүңкөп дууп ижэннээр хуусавыңың чартык кезин эртгер, бир та-лазыңке адылгарың, элтиштер чыдып алыр амытан. Ол сүң-сипа келгенде бериң ижэн ак-сында ак хар бо чытса-даа, аңаа дегбес, бодуңуң мөгө семис маймын чылап, соруп каап чыдар, бұдан кышты өт-тур кадыг албан көрбөс, бой-дук чаян дуушкуну-биле дош-каар үнөйиң кыштар хайыра-кан боор оң. Мындыг солун кыштагың ире-чашты кыжын дүүрөңдө ала-даа, аңчылар оон котарбас-ла боор деп бодаар мен.

Аңчы Кол Шурланаш ирей орантаңдызыңа, оң байлаң-га кончүт чүдүр, аңаа кончул-га ынак, ораның эгээртинке байлаң халып каалгаларың-га бодун бердинген кижизин чоруй.

— Оран чүмези ораныңга чоруй, Оюн оя ыттап, маңдып чоруй, Орук кижизин орунуга-ла чоруй, Ожук-пажың, одун-көзүн кижизин чоруй, Чер чүмези черинге-ле Челиң, маңайлап чоруй, Чедер-баар черлиг кижизин Черинкиң, орунугуңу үлүп, челиң олургай

— деп, ол хоочун аңчы, чон-нук хуңдулуп — Мажаалай ирей дидир! — Шурланаш ирей чугаалап чоруй чүе ийи.

Михаил МЕНДУМЕ.

МОСКВА. XII Бүгү-делегей фестивалын Советтер чүртүгү анык салгалы улут өөрүшкө биле уктай. Дагында совет тарым чакыттарыңа совет анык оолдарың болгаш кыштарын чугаалап бээр чүл-дери бар. «Советтер чүртүгү аныктары» деп делгелге совет аныктарың амыдыралың болгаш ажил-теректериниң дугайында, оң дайынчы аяңгарды — Ленинни комсомолдун алдарың орунун дугайында чайынмача болгаш сорук кикиркиң рапорту бол-ган. Ол делгелге СССР-ниң улус ажил-агый чедикшиңи-ниң делгелгезиниң 14 а-кылыңарында турар. Совет аныктарың делгей харыл-заллары, Советтер чүртүгү төлөөлөңиңиң бүгү-дел-гезиниң бүгү фестивалды-ның болгаш чүртүгү аразы-га өскө-даа туурамыңың-нарга киркиңгезиң, чалым на-зымың Москва шулганыңга илдеңкейил белеңкеңиң — бо бүгү «Советтер чүртүгү аныктары» деп делгелгениң көргүзүңдериң илереткенгиз.

АЛДЫНДАН АРТЫК ҮНЕЛИГ

Алдан чыл бурунгаар чеди айың төңүзүңдө Ташкенттен Душанбеже аңаа эвеле чүмүктү шуушкан кош үнүлгөн. Бас-мач дээрбөңлөңиң халдаш-кынарарында ону камгалары-биле тускайлаңгың ахтыг шериг эскадронунг составы-га Алексей Александрович Умаров база кирип чорган.

Аңаа тынчсак шындыкта мынча деп бижиз: «Таджики-рокомунуң тускай чүмүгү Душанбеге чедирер жүрүлүг Алексей Умаровка тынчсак болгаш ону баскан тамак-биле шыңзылган».

Шуушкан кош орукка ийи недела дүргүндө чоруп келген. Аян-чоруткун эгезинден төңүзүңге чедир оң басма-чылар адырылган. Бир чидиг тулушкунуң, түнелиңде дээрбөңлөңиң бирээзи тур-тургай.

— Бистиң курбашыкысе (баштыңыңа) бир-ле кижизин көштүң чүмүңдө хей алдын-мөңүн бар деп дамыткан — деп, ол чугаалаң. — Ынчан-гаш курбаш ол чүмүгү кам-чал-даа тургаш хунап аарын шиктирилзиз.

Кышта чүк алдынга ден-нээр арга-жон үнелиг дээрзин басмачылар кайып билген деп. Аажок улуг барбаларада Вла-димир Ильич Ленинниң Та-джикистанга бир дугаар тургус-тунар жүрүлүг тураккалыңың кезектери чорган.

Душанбениң төл хоорай ла-рыңыңа чогаан шыңгың ор-тузунда улуг баштыңыңа ан-дур улуг тураккалың туруп-кыңыңа бээр ам алдан чыл четкен. Маңаа хоочун комму-нист — ол ираккы болушун, куннарың идепкейлиг кижизин Алексей Александрович Умаров бо-ла келген турар.

Аде-илериниң башкылар-биле харылзаа өөрөңкы-кыңиң мөзүлүг аажы-чаңга кижизиндеңгө үндөй жүр-дүзүлүг болур. Чүтлө клас-старың уадуруңу башкылар-биле эвеле, а тусту эртемен-ниң башкылары-биле бижип харылзаалыг болуру чүтлө.

Чүтлөдө мурунда, урула-рың башкыларын ал-ада-ларын өг-бүлөгө хуңдулуп са-гылаарга, бистиң уруларыңа башкыларын өөрдөп кижизиндеңгө амыдыралга боттарың тургуштарың тып ал турар болгай. Ол дээрке, хаматкың мурунда, башкы-ларын ажилың амыдырал-га боттарың шыңгыңың тер-е-тер.

Радонкут, эки шынгары ар-жаан суглар-биле Тыва бай-ка. Ындыг ар-жааның бик-рээзи Сүт-Хөлдө Кызыл-Тай-ганың белинде алап үнүп чы-дар.

Ийи чыл бурунгаар «Сүт-Хөл» союз маңаа 50 орун-гун корулуп, столоваяны ту-дулуп, дөңдөлгө электри-кы-рын кирип ачкан. Ар-жаанга союзтук малчылары, са-мчылары, чер амыдыралы болгаш өскө-даа кижилер кээп дыштыңып, кадым энжеле-дир ал турган.

Ук аразыңа бо чыдаң эл-леп район кемээлдиг сама-тор-профилаториң кылдыр ачкыткан. Ол үш сезонуг ачылдыр.

Чоокта чаа Сүт-Хөл рай-кукумонун дөңдөлгө ор-а-ла.

БАҢКЫЛАР-БИЛЕ ХАРЫЛЗАА

«Кызыл-Тайганың белинде» бир-ле кижизин көштүң чүмүңдө хей алдын-мөңүн бар деп дамыткан — деп, ол чугаалаң. — Ынчан-гаш курбаш ол чүмүгү кам-чал-даа тургаш хунап аарын шиктирилзиз.

Кышта чүк алдынга ден-нээр арга-жон үнелиг дээрзин басмачылар кайып билген деп. Аажок улуг барбаларада Вла-димир Ильич Ленинниң Та-джикистанга бир дугаар тургус-тунар жүрүлүг тураккалыңың кезектери чорган.

Душанбениң төл хоорай ла-рыңыңа чогаан шыңгың ор-тузунда улуг баштыңыңа ан-дур улуг тураккалың туруп-кыңыңа бээр ам алдан чыл четкен. Маңаа хоочун комму-нист — ол ираккы болушун, куннарың идепкейлиг кижизин Алексей Александрович Умаров бо-ла келген турар.

Аде-илериниң башкылар-биле харылзаа өөрөңкы-кыңиң мөзүлүг аажы-чаңга кижизиндеңгө үндөй жүр-дүзүлүг болур. Чүтлө клас-старың уадуруңу башкылар-биле эвеле, а тусту эртемен-ниң башкылары-биле бижип харылзаалыг болуру чүтлө.

Чүтлөдө мурунда, урула-рың башкыларын ал-ада-ларын өг-бүлөгө хуңдулуп са-гылаарга, бистиң уруларыңа башкыларын өөрдөп кижизиндеңгө амыдыралга боттарың тургуштарың тып ал турар болгай. Ол дээрке, хаматкың мурунда, башкы-ларын ажилың амыдырал-га боттарың шыңгыңың тер-е-тер.

Радонкут, эки шынгары ар-жаан суглар-биле Тыва бай-ка. Ындыг ар-жааның бик-рээзи Сүт-Хөлдө Кызыл-Тай-ганың белинде алап үнүп чы-дар.

Ийи чыл бурунгаар «Сүт-Хөл» союз маңаа 50 орун-гун корулуп, столоваяны ту-дулуп, дөңдөлгө электри-кы-рын кирип ачкан. Ар-жаанга союзтук малчылары, са-мчылары, чер амыдыралы болгаш өскө-даа кижилер кээп дыштыңып, кадым энжеле-дир ал турган.

Ук аразыңа бо чыдаң эл-леп район кемээлдиг сама-тор-профилаториң кылдыр ачкыткан. Ол үш сезонуг ачылдыр.

А Р Ж А Н Д А — Ш Ы П Ш Ы Њ

Чүртүгү кайы-даа булуңу-рында чон кээп турар бо ар-жаан көрүң үе чөпө кел-ген. Оон дөңдөлгөдө Бай-Тел көдөз Совет, ында ула-сат эмгелгизинден эгелзиз, район эмгелгизинде чедир-чөп алыр болза эки «Бай-Тел», «Тал» союзтар ол ар-жаан-да дыштыңыңа чөп хы-мыңың, Сүт, хытты чүгө са-дып болбас деп!

Көш чыл бурунгаар район-нук ыш ажил-агый чери бо-дунук төлзүң аңаа тускай-лаан турган. Ам көзүлбөстөң. Кайы-даа көкылдарың, об-ластарың улуг хоорайлардан келген ар-жаанчылар ол ар-жааның аажок маңаар, күн-дү-дү, тус черин чүртүкчелер-ниң уадуруңуңаңың са-гыс садыңгаа томулар боор чоруй. Шыңгың ар-жааның сагыс салыр үе кел-тен.

М. КЫРЛЫГ-КАРА.

КЫЗЫЛ-ТАЙГАНЫҢ БЕЛИНДЕ

«Кызыл-Тайганың белинде» бир-ле кижизин көштүң чүмүңдө хей алдын-мөңүн бар деп дамыткан — деп, ол чугаалаң. — Ынчан-гаш курбаш ол чүмүгү кам-чал-даа тургаш хунап аарын шиктирилзиз.

Кышта чүк алдынга ден-нээр арга-жон үнелиг дээрзин басмачылар кайып билген деп. Аажок улуг барбаларада Вла-димир Ильич Ленинниң Та-джикистанга бир дугаар тургус-тунар жүрүлүг тураккалыңың кезектери чорган.

Душанбениң төл хоорай ла-рыңыңа чогаан шыңгың ор-тузунда улуг баштыңыңа ан-дур улуг тураккалың туруп-кыңыңа бээр ам алдан чыл четкен. Маңаа хоочун комму-нист — ол ираккы болушун, куннарың идепкейлиг кижизин Алексей Александрович Умаров бо-ла келген турар.

Аде-илериниң башкылар-биле харылзаа өөрөңкы-кыңиң мөзүлүг аажы-чаңга кижизиндеңгө үндөй жүр-дүзүлүг болур. Чүтлө клас-старың уадуруңу башкылар-биле эвеле, а тусту эртемен-ниң башкылары-биле бижип харылзаалыг болуру чүтлө.

Чүтлөдө мурунда, урула-рың башкыларын ал-ада-ларын өг-бүлөгө хуңдулуп са-гылаарга, бистиң уруларыңа башкыларын өөрдөп кижизиндеңгө амыдыралга боттарың тургуштарың тып ал турар болгай. Ол дээрке, хаматкың мурунда, башкы-ларын ажилың амыдырал-га боттарың шыңгыңың тер-е-тер.

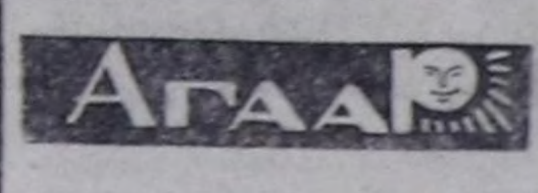
Радонкут, эки шынгары ар-жаан суглар-биле Тыва бай-ка. Ындыг ар-жааның бик-рээзи Сүт-Хөлдө Кызыл-Тай-ганың белинде алап үнүп чы-дар.

ИЮЛЬ 31-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Кон-церт. 9.30 — Док. телефильм. 10.00 — С. Прокофьевтиң «30-пушка» деп балет. 11.20 — 11.25 — Телемөдэллөр. 14.15 — Телемөдэллөр. 14.35 — Док. телефильм. 15.25 — «Оң алды болгаш оон-даа улут азы». 16.15 — А. Гури-евтиң омонстр. 16.35 — «Ижизиниң удиктеңгөсү» при-ключения Робинзон. Уран-чечен фильм. 18.05 — Урулар чогадылгаларың байыра-лы. 18.30 — Док. телефильм. 18.45 — Бөгүн дегбес: «Аде-21.30 — Концерт. 22.25 — фести-валдык хун дөңдөлгө. 23.00

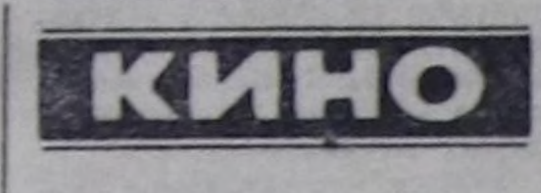
Редатор В. С. ШАРАВИН.

Бөгүн республикага бурел, азыр. Чамдык черлерге биче чыгвар. Соңгу-барың чу-к-тен хатты дүргөңи секундда 5—10 метр. Дүң агарың тем-пературасың 11—16 градус, күндүс 23—28 градус, чедир изийр.

Кызылга дүң биче чыгвар, күндүс чатбас. Соңгу-барың чук-тен хатты дүргөңи секунд-да 5—10 метр. Дүң 14—16 градус, күндүс 25—27 градус чыгвар.

Н. ПЕТРОВА.

ИЮЛЬ 31-ДЕ
«НАЙРАЛ»: «Семь стихий» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ПИОНЕР»: «Приключения Робинсона Крузо, моряка из Йорка» 9.00, 12.40, «Пирини-ни» 10.40, 14.30, «Две вер-сии одного столкновения» 16.30, 18.30, 20.30 шактарда.
«ВОСТОК»: «Киносборник» 10.00, «Далекие шатры» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ЧАЙГИ»: «Кинотеатр» «По-следняя охота» 14.00, 16.30, 18.30 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Познание» 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 шак-тарда.

ЧАРЛАЛ

Кызылдан уран чуул укты-шези 1985—1986 өөрдөгө чылында дөңдөлгө салбы-ларга сүргүлдөр хулаң алы-рын чарлап тур:

1. Диржир-тор.
2. Хөгжүмүң урер болгаш кагар терекселдер.
3. Вокзалдыр.
4. Улустуң төгүмү терекселдер.
5. Клуб салбыр (улустуң төгүмү терекселдер).
6. Библиотека.
7. Эстрада салбыр.

8. Бот-өөрдөгөңгө салбыр (улустуң төгүмү терекселдер).

Учкышчеге 30 хар чедир на-зылгыг камаатыларың хулаң алыр. Музыка, клуб, эстрада салбырларыңа 8—10 класс доосканың, библиотека салбырыңа 8 класс доосканың, бот-өөрдөгөңгө салбыр-га 10 класс доосканың на-зылары кызыгаар чокка ху-лаң алыр.

Кирериниң алылгаларың ортуңа тускай өөрдөгө черлеринге хулаң алышкың дүрүмүң өзүңүң август 20-ден эгелеп чорудар.

Документаларың 1985 чыл-дың август 10-дан эгелеп ху-лаң алыр.

Тыва националдыг сүргүл-дарың материалдыг байда-лыңың дугайында шыңгылаң кергүзүңгө, куруңың долу хандырылгалыңа хулаң алыр.

Учкышчеге адрез: Кызыл хоорай, Ленин кудумчуу № 2. телефон 2-35-79, 2-39-76.

Солун несеяда 6 катан үнөр.

Чалың № 3088.

ШЫН Редокцияның аднези:

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садымың херектериниң талазы-биле күрүс комитетиниң типографиясы, Кызыл, Шетинки болгаш Крайченко кудумчуу, бажың № 1.

ТС—01294.